

XXV Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості

\

номінація «Історія України і державотворення»

«Огонь запеклих не пече» (Тарас Шевченко)

Дослідження впливу історичних постатей ХХ ст. на процес державотворення та роль українських новітніх героїв у збереженні державності

Виконали учениці 10-А класу

Бориславського ЗЗСО І-ІІІ ступенів №4 імені Стефана Коваліва

Бориславської міської ради Дрогобицького району Львівської області

Гаврилів Марія Андріївна, Скільська Марта Андріївна

Науковий керівник

Гаврилів Роксолана Іванівна,

вчитель історії Бориславського ЗЗСО І-ІІІ ступенів №4

імені Стефана Коваліва

Анотація

Робота присвячена дослідженню ідеї незламності українського народу, відображеної у крилатому вислові Тараса Шевченка «Огонь запеклих не пече», та її проявам у різні історичні епохи. Авторки простежують тяглість визвольних змагань від початку ХХ століття до повномасштабного вторгнення росії, зосереджуючи увагу на постатях, що втілюють дух боротьби за державну незалежність.

У першому розділі подано ґрунтовний огляд життєвого шляху та діяльності полковника Дмитра Вітовського – організатора Листопадового зриву, військового діяча та дипломата Західно-Української Народної Республіки. Розкрито умови, у яких формувалася боротьба за державність в період українсько-польського протистояння та існування ЗУНР. У цьому розділі акцентовано увагу на відомій історичній постаті українського самостійництва Миколі Міхновському – ідеологу українського націоналізму, автора гасла «Самостійна Україна», засновника Української Народної партії та активного учасника політичного життя доби революції 1917-1921 років.

Зміст другого розділу переносить читача у новітній етап української історії та знайомить з життєвими шляхами й подвигами сучасних героїв – Андрія Довгея та Дениса Степанова. На основі свідчень їхніх рідних, подано зворушливі розповіді про службу, життєві принципи, мотиви боротьби та обставини загибелі воїнів, які віддали життя за свободу України.

Робота демонструє неперервність українських визвольних традицій і підкреслює, що ідея свободи, сформульована Т. Шевченком, залишається змістом національного буття протягом століть.

Зміст

Вступ.....	4
Розділ I. Державотворчі прагнення українських лідерів початку ХХ століття.....	6
1.1 Дмитро Вітовський: військовий провідник та організатор Листопадового чину.....	6
1.2 Микола Міхновський і формування національної політичної думки	10
Розділ II. Новітній героїзм: приклади громадянської мужності	16
2.1 Андрій Довгей: новітній герой сучасної України	16
2.2 Громадянська мужність Дениса Степанова	18
Висновки	20
Список використаної літератури	21
Додатки.....	23

Вступ

Фраза «огонь запеклих не пече» є крилатим висловом Тараса Шевченка з його поеми «Гамалія». Люди, які є запеклими борцями не бояться труднощів чи небезпек. Вона використовується для опису сили духу, незламності та готовності боротися до переможного завершення поставлених цілей.

Метою конкурсної роботи є дослідження державотворчих прагнень українських лідерів початку ХХ століття та осмислення їхнього внеску у формування національної політичної думки й боротьбу за незалежність. Робота має на меті показати тяглість ідей та практик державотворення, простеживши їхній вплив на сучасність через приклади новітнього героїзму й громадянської мужності українців.

Об'єктом дослідження є феномен українського воєнного та політичного лідерства в умовах боротьби за державний суверенітет (на прикладі діяльності М. Міхновського, Д. Вітовського та героїв сучасної російсько-української війни).

Предметом дослідження роботи виступає процес актуалізації та функціонування образів діячів у сучасному українському соціокультурному та політичному просторі.

Для досягнення поставленої мети було використано загальнонаукові та спеціально-історичні методи дослідження, а саме: бібліографічний, аналіз джерел, системний підхід та метод усної історії.

Українська визвольна справа – змагання народу, шлях до скинення чужого ярма. Польські та московські історики й політики, як речники чужої окупації, підкреслювали завжди: споконвічний, непоправний нахил українського народу до бунту. А французький письменник Вольтер, як сторонній, по ні котрій стороні незаангажований, отже, зовсім об'єктивний

спостерігач дав інший погляд: «Українці змагали завжди до свободи, кожний їх «бунт» був бунтом проти всього, що є насильством над свободою».¹

Український народ крізь всі віхи своєї національно-визвольної боротьби демонстрував стійкість і незламність своєї нації, боротьбу за свободу та суверенність держави, і сьогодні держава Україна гідно проходить історичний шлях боротьби за свою незалежність.

Важливий внесок історичних змагань ХХ століття є тоді, коли українцям в умовах російської окупації вдалося розпочати шлях до державної незалежності. Дослідження періоду Української революції 1917–1921 років дозволяє простежити роль окремих історичних постатей, зокрема Миколи Міхновського та Дмитра Вітовського, діяльність яких стала важливим чинником формування ідеї самостійної української держави. Ці постаті втілюють дві фундаментальні засади, на яких і сьогодні, у 2025 році, базується соборність та державність: ідеологічну безкомпромісність та військову дієвість. Спадщина цих діячів допомагає нам усвідомити пріоритет українських інтересів, об'єднання навколо ідеї збереження держави є головною умовою перемоги, а Новітні герої стають живим втіленням ідей Міхновського та Вітовського. В умовах сьогоденної війни загарбник не відступає, кількість тих, хто віддає найцінніше за свободу власного народу збільшується. Їхній внесок – безцінний, імена назавжди будуть виднітися на алеях пам'яті, майоріти прапорами на кладовищах, оплакуватися цілим важко пораним українським народом. Одними з таких героїв є жителі Львівщини – Довгей Андрій та Степанов Денис. Їхній подвиг становить важливий предмет дослідження як складова сучасної національно-визвольної боротьби українського народу.

---

¹ Мірчук П. Трагічна перемога. – Торонто, 1954. – С. 46

Розділ I. Державотворчі прагнення українських лідерів початку ХХ століття

1.1 Дмитро Вітовський: військовий провідник та організатор Листопадового чину

Дмитро Вітовський народився 8 листопада 1887 року в селянській родині в селі Медуха під Галичем. 1906 року закінчив гімназію в Станіславові, відтак вступив на правничий факультет Львівського університету. Ще в гімназії Дмитро став членом таємного українського гуртка та збирався організувати «аграрний терор проти польських політиків». В університеті вступив до Русько-Української радикальної партії, яку створив Іван Франко, Михайло Павлик та інші молоді революціонери під впливом ідей Михайла Драгоманова. Радикали захищали інтереси українського селянства, обстоювали національні права українців Галичини. Ще студентом Дмитро організовував селянські страйки. Однак він розумів, що проблеми українського селянства значною мірою криються у злиднях і неграмотності. Відтак став одним із організаторів читалень «Просвіти» й осередків товариства «Січ» на Покутті.

У 1911 році Дмитра разом з іншими студентами відрахували з університету й заарештували за участь у мітингу за український університет. Закінчити навчання довелося у Краківському (Ягелонському) університеті. Працював в адвокатурі Станіславава.

Із початком Першої світової війни Дмитро добровольцем вступив до Легіону УСС, командував сотнею, згодом – куренем. Відзначився у боях навесні 1915 року на горі Маківка, потім над Стрипою. Сотня Вітовського відзначилась у битві під Семиківцями вересень-жовтень 1915 року. За допомогою Пресового фонду УСС Дмитро започаткував видання стрілецького журналу «Шляхи», розуміючи, що «яким не був би вислід війни,

на них, і тільки на них спаде весь тягар національної роботи». Серед стрільців розумів він добре, що військо – це надпартійна організація, бо воно репрезентує націю. Тому ніколи не діяв, ані промовляв з партійного становища. Стрільці – котрі з них не цікавилися політикою – навіть не знали, що він належить до котроїсь партії. Основою його популярності серед Уесесів було вміння впливати на уяву й амбіцію стрілецтва, він розбуджував їх гордість і самопошану як оборонців великої справи. Це підносило у стрільців свідомість вартості свого воювання, виховувало їх і давало їм сили переносити важкі воєнні труди².

У 1916-1917 роках Вітовський був комісаром УСС на Волині. Насправді ж він організовував тут українське шкільництво. Програму культурної праці на Волині розробив Іван Крип'якевич. Про Вітовського він писав: «Був це спартанець строгий для себе й інших. Цілою душею ненавидів криві дороги. Здається, він добре почувався на фронті, де життя було просте, несконпліковане, де був тільки приказ і обов'язок. На Волині треба було додержувати обов'язуючі приписи й оминати їх, де тільки вдалося... бути левом і лисом. Вітовський цього не вмів робити, це було проти його натури». Однак, долаючи опір поляків, стрільці заснували понад 50 народних шкіл.

У квітні 1917 року комісаріати УСС на Волині були ліквідовані і Д. Вітовський повернувся до Коша. Стрільці захоплено відгукнулись на Лютневу революцію в росії та події в Україні. Почалися дискусії за майбутнє Легіону. Дмитро Вітовський наполягав на збереженні формації, щоб обороняти українську Галичину. Коли до зреформованого Легіону прибув новий командант Мирон Тарнавський, Д. Вітовського, як найавторитетнішого зі старшин, призначили його ад'ютантом. Після Берестейського миру усуси (разом із групою Вільгельма Габсбурга-Вишиваного) у складі австро-німецьких військ перейшли Збруч і воювали проти більшовиків аж до розпаду Австро-Угорщини в жовтні 1918 року. У

---

² Заклинський М. Дмитро Вітовський: громадський діяч, стрілецький ідеолог, вождь листопадового зриву, секретар військових справ ЗОУНР. – Нью-Йорк: "Червона калина", 1967. – с.128

період Української держави гетьмана Павла Скоропадського, Д.Вітовський був комендантом Жмеринки.

Українські діячі ввечері 31 жовтня провели термінову нараду Української Національної Ради та Військового Комітету. Д. Вітовський підписав наказ про переобрання ради на місцях власними силами та наказ підрозділам УСС, які дислокувалися в Чернівцях, виступити до Львова³.

У жовтні 1918 року Дмитро очолив Український Військовий Генеральний Секретаріат, під керівництвом якого 1 листопада відбулося несподіване для поляків безкровне захоплення українцями влади у Львові та успішне збройне повстання на Східній Галичині. Безумовною заслугою Д. Вітовського був рішучий поворот від демократичних дискусій і політичних розрахунків до практичних військово-організаційних заходів.

Після успіху Листопадового зриву Українська Національна Рада надала Д. Вітовському звання полковника. Він був першим командувачем українських військ у Львові, однак після початку українсько-польської війни подав у відставку, розуміючи, що українці не готові до вуличних боїв у місті, в якому переважало польське населення⁴.

3 січня 1919 року конституційний закон про об'єднання ЗУНР і УНР був ухвалений Українською Національною Радою. Державний секретар Д. Вітовський повідомив київське керівництво: «До головного Отамана Українського республіканського війська Симона Петлюри. Київ. Із Станіславова. 3/1. Українська Національна Рада Західно-Української Народної Республіки на засіданні дня 3-го січня одноголосно ухвалила й торжественно проголосила прилучення своєї території до Української Народної Республіки в одну одноцільну Українську Народну Республіку. Хай злука, – писав Д. Вітовський, – спаяна спільною пролітою кров'ю обох

---

³ Яневський Д. Політичні системи України 1917-1920 років: спроби творення і причини поразки. —Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2003. – с.273

⁴ Сварник І. Приречений стати адвокатом свого народу. Історія легендарного військовика та політика Дмитра Вітовського. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/prirechenii-stati-advokatom-svogo-narodu-istoriia-legendarnogo-viiskovika-ta-politika-dmitra-vitovskogo/> (Дата звернення: 30.10.2025).

колишніх республік, довершить мрію і щастя робочого українського народу»⁵.

22 січня 1919 року Д. Вітовський був учасником Акту Злуки УНР і ЗУНР у Києві⁶.

21 травня у Парижі відбулась зустріч членів Найвищої Ради з українською делегацією⁷.

Д. Вітовський брав участь у Міжсоюзній комісії для укладання перемир'я між Польщею і Україною. За цим проєктом Дрогобицько-Бориславський нафтовий басейн залишився Україні, а Львів відійшов до Польщі. Однак проти цього плану виступили поляки. Д. Вітовський звернувся з листом до президента США Вудро Вільсона, закликаючи не підтримувати Польщі.

Із Парижа Дмитро Вітовський та його ад'ютант Юліан Чучман поверталися німецьким 4-моторним літаком Zeppelin-Staaken до Кам'янця-Подільського. Дорогою вони забрали із Бреслау урядовий вантаж – надруковані гроші УНР і скрині з документами. У повітрі стався вибух, усі загинули. Причини не з'ясовані.

Останки Вітовського поховали в Берліні на старому цвинтарі гугенотів. Згодом через цвинтар пролягла Берлінська стіна. Тіло було ексгумоване і 2002 року прах полковника Д.Вітовського перевезли до Львова. 1 листопада перепоховано в Меморіальній УГА на Личаківському цвинтарі⁸.

---

⁵ Яневський Д. Політичні системи України 1917-1920 років: спроби творення і причини поразки – Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2003. – с.278

⁶ Сварник І. Приречений стати адвокатом свого народу. Історія легендарного військовика та політика Дмитра Вітовського. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/prirechenii-stati-advokatom-svogo-narodu-istoriia-legendarnogo-viiskovika-ta-politika-dmitra-vitovskogo/> (Дата звернення: 30.10.2025).

⁷ Яневський Д. Політичні системи України 1917-1920 років: спроби творення і причини поразки. – Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2003. – с. 348

⁸ Заклинський М. Дмитро Вітовський: громадський діяч, стрілецький ідеолог, вождь листопадового зриву, секретар військових справ ЗОУНР. – Нью-Йорк: “Червона калина”, 1967. – с.128

1.2 Микола Міхновський і формування національної політичної думки

Не менш відданим своїй країні борцем за незалежність був і Микола Іванович Міхновський.

31 березня 1873 року на Полтавщині у родині сільського священика народився Микола Міхновський, був нащадком старовинного козацького роду.

Навчаючись на юридичному факультеті Київського університету Св. Володимира, М. Міхновський сформулював ідею своєї майбутньої боротьби: «Нашому поколінню належить створити українську національну ідеологію для боротьби за визволення нації і для створення своєї держави». Реалізувати ці ідеї було неможливо, адже не мав відповідної підтримки. Його шлях довго не сприймався більшістю політичної еліти Наддніпрянщини, – шлях до повної незалежності України. Уже цим він різко відрізнявся від переважної більшості діячів українського національного руху, політична програма яких довгий час обмежувалася вимогами національно-територіальної автономії України. Українська еліта не пішла за М. Міхновським. У плеяді діячів українського руху його постать стоїть осібно. За свого життя він не мав широкого суспільного визнання, особистого тріумфу, який випадав на долю інших⁹. Відома цитата з тексту М. Міхновського під назвою «22 квітня 1912 року. Харків»: «Зледащів український народ. Ледащами поробились члени української нації. Хто і що може вдіяти проти цього кам'яного муру байдужості? Навіть вогонь Шевченка не здужав і досі розтопити товстий шар криги, що ним окутаний пульс життя українського народу»¹⁰. Для того, щоб ідеї Шевченка піднялись до ідеї чину, потрібно було створити епоху полеміки, заперечень і боротьби. І такі зміни настають з появою молодого покоління інтелігентів.

---

⁹ Грушевський М. Споми́ни. – Київ: 1989. – с. 88

¹⁰ Телі́га О. Партачі життя (До проблеми цивільної відваги). – 1947. – с. 93.

«Братство тарасівців», до якого був причетним М. Міхновський, відіграло важливу роль в історії українського національного руху, і бути причетним до його діяльності велика честь. Серед засновників організації Миколи не було. Того часу він переймався вступом до університету. Тому опис П. Мірчуком виступу Миколи Міхновського на Тарасовій горі із закликом утворити таємну організацію та висновок автора: «Так постала за почином Миколи Міхновського на могилі Т. Шевченка в 1891 р. перша новітня українська націоналістична організація «Братство тарасівців» – слід сприймати як один із міфів, на які так багаті статті, у яких описуються студентські сторінки біографії М. Міхновського. Проте з часом він відіграє ключову роль в товаристві¹¹.

Не зовсім зрозуміло, як молодий студент став членом законспірованого товариства. Сам до товариства він прийти не міг. Тарасівці, за свідченням одного із фундаторів «Братства» Івана Липи, «приймали до своєї організації дуже й дуже обережно». Про цілком нелегальний, законспірований статус тарасівців писав і інший сучасник – активний учасник українського руху С. Єфремов. Необхідна була надійна рекомендація, щоб першокурсник став членом таємної організації. Є припущення, що до «Братства» його привів старший брат Гаврило¹². Микола приєднався до «Братства» і став провідним ідеологом та автором програми «Кредо молодого українця». Цікавою була примітка до заголовку програми від редакції львівської газети «Правда», де вона була надрукована в квітні 1893 року: «Подаючи сю в перший раз письменно висловлену національну програму молодих Українців, пересилаємо їй щире помагайбі до праці в сім напрямі, вітаючи їх словами безсмертного Тараса: «Борітеся, поборете. Вам Бог помагає!». Братство тарасівців не змогло реалізувати ці бунтарські ідеї – вже за два роки більшість

---

¹¹ Турченко Ф. Г. Микола Міхновський: життя і слово. – Київ, 2006. – 320 с.

¹² Липа І. Братерство тарасівців. – 1925. – с. 266

його членів опинилася за ґратами або у висланні – але Микола Міхновський, який дивом уникнув арешту, не збирався зупинятися на шляху до мети.¹³

Справді, після закінчення Київського університету М. Міхновському вдалося знайти місце в одній з київських адвокатських контор, де він почав працювати помічником присяжного повірника. Саме на цій посаді Микола Міхновський сформувався як першокласний адвокат. Він брав участь у різних судових справах, у тому числі і досить складних. Відточуючи свою професійну майстерність, молодий юрист із задоволенням допомагав своїм товаришам по українському руху. Так, наприкінці 1898 р., коли М. Міхновський сам перебував у скрутному становищі, він запропонував свої послуги Борису Грінченку, який зазнавав переслідувань влади. Мабуть, це – не поодинокий випадок у київський період життя М. Міхновського.

На Шевченківському святі у Харкові 26 лютого 1900 р., він виголошує основні цілі та шляхи української визвольної боротьби. Під назвою «Самостійна Україна» цю промову в повному обсязі було надруковано у Львові окремою брошурою в друкарні «Уділовій». Потім її почали поширювати на Наддніпрянській Україні. Зміст тексту промови складається з двох частин: у першій, на підставі правових історичних доказів, доводиться історичне право України на державну незалежність, у другій розкриваються основна мета визвольної боротьби та шляхи її досягнення. М. Міхновський викриває твердження імперських істориків щодо бажання самого українського народу увійти до складу росії у XVII–XVIII ст. У відкритому листі до російського міністра внутрішніх справ Д. С. Сипягіна в 1900 р. він писав: «Українська нація мусить добути собі свободу, хоч би захиталась ціла росія. Мусить добути собі визволення з рабства національного і політичного, хоч би пролилися ріки крові».¹⁴

---

¹³ Лавріненко Ю. Історичне тло і попередники РУП. Збірник на пошану проф. д-ра Олександра Оглоблина. — Нью-Йорк: Українська Вільна Академія Наук у США. 1977

¹⁴ Микола Міхновський. Самостійна Україна. Програма Революційної Української Партії із 1900 року / Вступ. сл. В. Шаяна. Бібліотека і музей ім. Т. Шевченка в Лондоні. — Лондон, 1967. — 34 с. - Режим доступу: <https://diasporiana.org.ua/ideologiya/16536-miyhnovskiy-m-samostiyna-ukrayina/>

У 1902 р. М. Міхновський заснував у Харкові Українську Народну Партію (УНП) – першу українську націоналістичну партію, яка продовжила справу «Тарасівців». Головне завдання, яке ставила собі УНП, полягало у виході України зі складу Російської імперії. Завершенням оформлення нової політичної ідеології було написання М. Міхновським «Десяти заповідей УНП» – брошури з радикально націоналістичними закликами. Втіленням на практиці цих заповідей було те, що він також керував напів військовою організацією «Оборона України» при УНП, що здійснила низку протестних актів, зокрема, підірвала пам'ятник О. Пушкіну в Харкові (1904) та планувала знищити пам'ятники російським імператорам у Києві та Одесі. Крім того, М. Міхновський пропагував національну ідею серед робітників та селян Слобожанщини та Донеччини¹⁵. З програми української народної партії: «Самий факт існування московських університетів і шкіл з московською викладовою мовою на території України – є глумом над свободою, є нехтуванням наших загально-людських прав, є ганьбою і зневаженням нашої нації, а надто освічених її членів – української інтелігенції. Не за «академічні свободи» нам треба боротися, а за саму академію, за право мати її своєю національною власністю»¹⁶, – вказана чітка проукраїнська політика, бажання українізувати суспільство, яке з чіткою позицією поваги до рідної мови на шляху боротьби, буде крокувати до свободи.

Микола Міхновський зі своїми однодумцями вимагав від членів Центральної Ради при складанні тексту відозви «До Українського Народу», виданої 22 березня 1917 р., негайно розпочати організацію Української самостійної держави та повідомити про це український народ. У березні 1917 р. М. Міхновський заснував та очолив український військовий клуб імені гетьмана П. Полуботка, від якого у квітні того ж року на Всеукраїнському

---

¹⁵ Іваницька С.Г. С.Єфремов. Щоденник: Про дні минулі (спогади) с. 179-187. – URL: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2013_1_179

¹⁶ Микола Міхновський. Самостійна Україна. Програма Революційної Української Партії із 1900 року / Вступ. сл. В. Шаяна. Бібліотека і музей ім. Т. Шевченка в Лондоні. – Лондон, 1967. – 34 с. – URL: <https://diasporiana.org.ua/ideologiya/16536-miyihnovskiy-m-samostiyna-ukrayina/>

національному конгресі був обраний членом Української Центральної Ради. 29 березня 1917 р. за ініціативою М. Міхновського було скликано в Києві нараду українців-воjakів київської залоги. На ній було одногolosно прийнято постанову відкрити в Києві «Український Військовий Клуб імені Гетьмана Павла Полуботка» як окрему, цілком самостійну українську організацію. Для втілення постанови на практиці було обрано бюро на чолі з М. Міхновським. Саме він ініціював скликання Українським Військовим Організаційним Комітетом Першого Всеукраїнського Військового З'їзду, який відбувся 18 травня 1917 р. в Києві. Членами президії З'їзду були обрані: Симон Петлюра, Микола Міхновський, Володимир Винниченко та Юрій Капкан. У відповідь на твердження В. Винниченка, що війни залишились у минулому, а тому військо, як таке не потрібне, М. Міхновський виступив на з'їзді з промовою, в якій наголосив, що оскільки Україна «мусить воювати, то їй потрібна армія!». Його підтримав С.Петлюра.

Під час зборів численного об'єднаного засідання ради депутатів військ української воєнної округи й ради робітничих депутатів, що відбулися в Києві 3 травня 1917 р., М. Міхновський публічно заявив, що росіяни зобов'язані визнати право українського народу на самовизначення. М. Міхновський не поділяв соціалістичних поглядів керівництва УЦР, яке намагалось обмежити діяльність самостійників в армії, на яких він мав вплив.

Під час антигетьманського повстання М. Міхновський мав намір переконати командування Запорозького корпусу не підтримувати заколотників на чолі з Директорією та агітував за примирення сторін (утворення коаліційного кабінету міністрів) для збереження держави у формі Гетьманату. В січні 1919 р. М. Міхновський, Д. Донцов, В. і С. Шемети розробили план встановлення в Україні за допомогою корпусу полковника П. Болбочана та корпусу УСС полковника Є.Коновальця – сильної національної влади у формі диктатури, але Є. Коновалець, дізнавшись про цю ініціативу, відмовився від її реалізації. На початку 1920 р. М. Міхновський виїхав до міста Новоросійська (нині Краснодарський край РФ), звідки марно намагався

емігрувати за кордон. Деякий час він був директором Українського педагогічного технікуму в станиці Полтавська та вчителював у кооперативних установах на Кубані. Навесні 1924 р. повернувся до Києва та оселився в садибі В. Шемета. Його заарештували співробітники ГПУ та після кількадечного допиту, звільнили. Наступного дня його знайшли повішеним у садку, за не до кінця з'ясованих обставин. У 1998 р. Ждан, син В. Шемета, засвідчив, що його батько мав передсмертню записку М. Міхновського з текстом: «Волію вмерти власною смертю! І сюди круть, і туди верть, однаково в черепочку смерть, як каже приказка. Перекажіть моє вітання тим, хто мене пам'ятає. Ваш Микола». М. Міхновського поховали на Байковому кладовищі у Києві¹⁷.

Національну ідею М. Міхновського можна окреслити одним реченням: «Одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від гір Карпатських аж по Кавказькі». Діяльність Миколи Міхновського відіграла одну з визначних ролей у пробудженні національної свідомості українців ХХ ст, проте не була вчасно сприйнята реаліями тогочасного суспільства. Сьогодні ж його цілковитий курс «Самостійності», є прикладом нашої твердості у боротьбі, запеклості та незламності у переконаннях втримати цілісну незалежну державу.

---

¹⁷ Мірчук П. Микола Міхновський: апостол української державности / П. Мірчук. – Філадельфія : Т-во укр. студіюючої молоді ім. М. Міхновського, 1960. с. 136

Розділ II. Новітній героїзм: приклади громадянської мужності

2.1 Андрій Довгей: новітній герой сучасної України

Довгей Андрій Васильович

Позивний «Старшина»

(01.06.1988-23.07.2025) (Додаток 1)

«Мій чоловік, Андрій Довгей – народився 1 червня 1988 року у с. Жданівка Дрогобицького району Львівської області. Навчався у місцевій школі, згодом – у Смільнянській. Під час навчання Андрій проявив себе, як здібний та старанний учень, завжди був готовим прийти на допомогу однокласникам та товаришам. Приймав активну участь у суспільному житті класу та школи. Вступив на навчання до Бориславського професійного ліцею та здобув кваліфікацію радіомеханіка. Брав активну участь у суспільному житті навчального закладу, був щирим та відданим другом. Після завершення навчання у ліцеї Андрій проходив строкову службу в Збройних Силах України.

З 2008 року чоловік прийшов на службу в органи внутрішніх справ України. За цей час зарекомендував себе, як відповідальний і відданий своїй справі професіонал.

Я хочу розповісти про захопливу історію 2021 року, коли Андрій втілював мрію 12-річного хлопчика Олександра. Сашкові на один день поталанило відчувати себе справжнім поліцейським. Приїхавши до іменинника додому, мій чоловік разом із співробітниками привітали хлопчика, розповіли про свою службу та покатали у службовому автомобілі. Справа в тому, що Сашко хлопчик з особливими потребами, для хлопчика той день видався незабутнім. Це справді вчинок, який залишиться теплим спогадом для української сім'ї.

Будучи патріотом та відданим сином України, у червні 2024 року Андрій Довгей виявив бажання проходити службу у новоствореному батальйоні поліції особливого призначення, адже вирішив не залишатися осторонь боротьби за суверенітет та цілісність рідної держави.

18 липня 2024 року «Старшина» був призначений на посаду поліцейського взводу № 3 роти № 3 батальйону поліції особливого призначення КОРД (стрілецький) Головного управління Національної поліції у Львівській області.

Був сумлінним співробітником, що уболівав за доручену справу. При вирішенні службових завдань проявляв професіоналізм, компетентність. Він швидко аналізував військові події, приймаючи стратегічно правильні рішення. Сумлінно виконував вказівки керівництва, пов'язані з усуненням загроз життю та здоров'ю осіб, громадській безпеці.

Захисник України у період з 03.02.2025 по 26.05.2025 щоденно виконував бойові завдання у складі зведеного підрозділу «КОРД», м. Костянтинівка, м. Торецьк Донецької області.

26.05.2025 з 19:15 по 19:20 на околиці с. Неліпівка Краматорського району Донецької області під час виконання бойового завдання із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації, в момент руху по бойовій броньованій машині, внаслідок неодноразового влучання FPV-дронів з боку військовослужбовців росії, Андрій отримав поранення. Будучи евакуйованим до медичного закладу у м.Київ, проходив важке та тривале лікування. Однак внаслідок отриманих поранень, незважаючи на зусилля лікарів, 23 липня 2025 року його серце перестало битись. Йому було 37 років, майже 17 з них він присвятив службі в правоохоронних органах. Андрій Довгей, позивний «Старшина» – герой Новітньої історії України.

Вічна пам'ять Герою!»

Інформацію надала дружина загиблого Героя, Довгей Ірина.

2.2 Громадянська мужність Дениса Степанова

Степанов Денис Валерійович

Позивний «Степ»

(18.04 1987 - 19.10 2022) (Додаток 1)

«Народився в росії, та його життям була Україна!!!

Денис народився в російському місті Удомля Калінінградської області в переддень Христового Воскресіння. Перші три роки сина пройшли в російському спілкуванні, проте, він розумів і гарно розмовляв українською мовою. В переломні 90-і ми з сином повернулися в Україну.

Спогади про його дитинство дають мені сили посміхатися. Денис ріс дуже ніжною і чуйною дитиною. Господь обдарував мою дитину міцним здоров'ям, хорошим голосом. Він так любив все українське: звичаї, пісню. Різдво для сина було особливим святом. Ріс як кожна сільська дитина. Змалку вчився працювати і був готовий допомогти кожному в будь-яку хвилину. Посаджений сином сад завжди нагадуватиме мені про нього.

Орівська школа, Дрогобицький університет, заняття спортом, робота в школі вчителем фізкультури, улюблений футбол... І народження сина Владика, мого онука – це частина мого Дениса, його копія...

Життя то кидало вниз, то підносило вгору, та в його серці було скільки любові, що готовий був цілий світ обійняти.

Завжди казатиму про нього: «Він мав у серці те, що не вмирає – це біль за Україну».

Спочатку був Майдан. З першого до останнього дня. Потім АТО. Був призваний до Мостиського прикордонного загону.

З 2014 р. по 2015 р. проходив службу у складі оперативно-бойового загону прикордонної комендатури «Скеля» у населеному пункті Сартана біля Маріуполя. Отримав статус учасника бойових дій.

24.02.2022 р. ввечері син виїхав з дому.

З 26.02.2022 р. був зарахований до складу 63 механізованої бригади 106 батальйону. Брав участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони

України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, у Баштанському та Миколаївському районах Миколаївської області, Бериславському районі Херсонської області.

Останнє повідомлення від сина та остання розмова були 18.10.2022 р. Нічого не віщувало, що це було востаннє...

На наступний день син поїхав у свій смертельний бій. Про це я дізналася пізніше. 25.10.2022 р. принесли сповіщення, що мій син зник безвісти.

Довгих нестерпних чотири місяці пошуку. Марні надії, що, можливо, син живий, у полоні... Та, на жаль, нам стало відомо, що було знайдено тіло військового. Тест ДНК підтвердив, що це мій Денис, мій син, який був вірний присязі, загинув 19.10.2022 р. під час наступальних дій у складі зведеного підрозділу після ворожого обстрілу МТ-ЛБ на північно-західних околицях села П'ятихатки Бериславського району Херсонської області згідно з посвідченням військової частини .

Воїн з позивним «Степ» загинув у Херсонському степу.

Майдан, АТО, війна...

Чи думав син, йшовши цими дорогами, що десь там може обірватися його життя... Не знаю... Не можу на це відповісти... Я тільки знаю, що син хотів жити. Жити у своїй вільній країні, яку безмежно любив і, не задумуючись, ішов захищати. Був перший з перших, адже дідусь Дениса також був учасником бойових дій. Це був його вибір! Це був його шлях! Шлях правильної людини!

Слава Україні!

Героям Слава!»

Інформацію надала мама загиблого Героя, Степанова Тетяна Іванівна.

Висновки

Історія українського визвольного руху переконливо доводить: слова Тараса Шевченка *«вогонь запеклих не пече»* є не просто поетичним образом, а живим описом характеру українського народу. У різні епохи – від національно-визвольних змагань початку ХХ століття до сучасної боротьби – українці знову і знову демонструють силу духу, незламність і готовність боротися за свою свободу.

Постаті Дмитра Вітовського та Миколи Міхновського є яскравими символами такого шляху. Вітовський, талановитий командир і організатор, став одним із творців Листопадового зриву та борцем за державність Галичини. Міхновський – ідеолог українського самостійництва, автор програми *«Самостійна Україна»*, людина, яка першою відкрито заявила про необхідність повної незалежності української держави. Їхні дії, думки та жертвність заклали основи політичної та військової боротьби, що тривала впродовж усього ХХ століття.

Сьогодні, коли Україна знову проходить через випробування війною, шлях цих діячів звучить особливо близько й актуально. Їхня боротьба нагадує нам про ціну свободи, про важливість національної єдності та відповідальності за майбутнє держави. Так само, як і сучасні Герої – Андрій Довгей, Денис Степанов та тисячі інших українських воїнів – вони вписали свої імена у вічну книгу пам'яті народу.

Отже, українська боротьба за незалежність – це не випадковість і не епізод, а історична місія народу, який *«змагав завжди до свободи»*. Минуле та сучасність підтверджують: незламність українців є тим вогнем, який не здолати жодному загарбнику, а прагнення до свободи – тим орієнтиром, що веде нашу державу вперед.

Список використаної літератури

1. Заклинський М. Дмитро Вітовський: громадський діяч, стрілецький ідеолог, вождь листопадового зриву, секретар військових справ ЗОУНР. Нью-Йорк: «Червона калина», 1967. 128 с.
2. Кармазіна М. Світ ідей Миколи Міхновського. *Нова політика*, 1998. 44 с.
3. Лавріненко Ю. Історичне тло і попередники РУП. Збірник на пошану проф. д-ра Олександра Оглоблина. Нью-Йорк: Українська Вільна Академія Наук у США. 1977
4. Липа І. Братерство тарасівців. *Літературно-науковий вісник*, 1925. 266 с.
5. Мірчук П. Микола Міхновський: апостол української державности. Філадельфія : Т-во укр. студіюючої молоді ім. М. Міхновського, 1960. 136 с.
6. Мірчук П. Трагічна перемога. Торонто, 1954. С. 46
7. Мірчук П. Микола Міхновський: апостол української державности. Філадельфія: Т-во укр. студіюючої молоді ім. М. Міхновського, 1960. 136 с.
8. Полонська-Василенко Н. Історія України: у двох томах. Том 2. Київ: «Либідь», 1993. 606 с.
9. Теліга О. Партачі життя (До проблеми цивільної відваги). Каменяр, 1947. 93 с.
10. Турченко Ф. Микола Міхновський: життя і слово. Київ: Генеза, 2006. 318 с.
11. Яневський Д. Політичні системи України 1917-1920 років: спроби творення і причини поразки. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2003. 767 с.

Інтернет-ресурси

12. Микола Міхновський. Самостійна Україна. Програма Революційної Української Партії із 1900 року / Вступ. сл. В. Шаяна. Бібліотека і музей ім. Т. Шевченка в Лондоні. Лондон, 1967. 34с.

<https://diasporiana.org.ua/ideologiya/16536-miyihnovskiy-m-samostiyna-ukrayina/>

13. Сварник І. Приречений стати адвокатом свого народу. Історія легендарного військовика та політика Дмитра Вітовського. 2020. [https://localhistory.org.ua/texts/statti/prirechenii-stati-advokatom-svogo-narodu-istoriia-legendarnogo-viiskovika-ta-politika-dmitra-vitovskogo/\(30.10.2025\).](https://localhistory.org.ua/texts/statti/prirechenii-stati-advokatom-svogo-narodu-istoriia-legendarnogo-viiskovika-ta-politika-dmitra-vitovskogo/(30.10.2025).)

14. Іваницька С., Єфремов С. Щоденник: Про дні минулі (спогади) Український історичний журнал.2013.

http://resource.history.org.ua/publ/journal_2013_1_179

Додатки

Додаток 1

Довгей Андрій Васильови

Позивний «Старшина»

Степанов Денис Валерійович

Позивний «Степ»